

Parc de la
Serralada
de Marina

© Hugo Lorient

Petjades i testimonis de l'ocupació humana

**Diputació
Barcelona**

Xarxa de Parcs Naturals

#DibaOberta

Segles		Pàg.
xiii aC	Cova d'en Genís. Santa Coloma de Gramenet	8
v o iv aC	Poblat ibèric Puig Castellar. Santa Coloma de Gramenet	10
iv aC	Poblat ibèric del Turó d'en Boscà. Badalona	12
iv-iii aC	Poblat ibèric de les Maleses. Montcada i Reixac	14
x	Església de Sant Pere de Reixac. Montcada i Reixac	16
xi	Torre Pallaresa. Santa Coloma de Gramenet	18
	Can Miravitges, origen romà. Badalona	20
xii	Sant Jeroni de la Murtra. Badalona	22
xiii	La Conreria, seminari. Tiana	26
	Església Mare de Déu de l'Alegria. Tiana	28
	Ermita de la Miranda, origen romà. Badalona	30
xiv	Can Butinyà. Badalona	32
xv	Ermita de Sant Onofre. Badalona	36
	Ca l'Alemaný, origen romà. Badalona	38
	Cartoixa de Montalegre. Tiana	40
	Torribera. Santa Coloma de Gramenet	44
xvi	Torre dels Frares. Montcada i Reixac	46
xvii	Ermita de Sant Climent. Badalona	48
xix	Aqüeducte de Dosrius a Barcelona. Vall de Sant Jeroni. Badalona	50
	Cementiri del Còlera. Tiana	52

El Parc de la Serralada de Marina és un bon exemple de la història del poblament de Catalunya. Els primers habitants dels cims i turons, reflex de temps d'intranquil·litat, són els poblats de Puig Castellar, del turó de les Maleses i del turó d'en Boscà, que mostren els rudiments d'una disposició urbanística de cases al llarg de carrers, a vegades units per comunicacions transversals i amb muralles defensives. Per les restes trobades, coneixem l'existència d'agricultura, ramaderia, indústria tèxtil, ceràmica i monedes.

A començaments del s. II aC, el territori es va incorporar al món romà, alhora que s'abandonaven aquests llocs d'habitatge encastellats i emmurallats.

La romanització aporta ciutats com la propera Baetulo (Badalona), a més d'un important poblament rural. Cases de camp aïllades, pròpies d'una època de pau, i centres de dominis agrícoles no disposen, doncs, de cap element defensiu. Bona part de les masies que existeixen avui a la banda de marina són hereves d'aquelles ocupacions romanes. Un cas molt indicatiu és l'actual Can Sent-romà (o Senromà), on les restes romanes ocupen una superfície similar a la de construccions posteriors. Documentacions molt antigues d'aquestes masies fan pensar en un enllaç sense solució de continuïtat amb les vil·les romanes. És el cas de Can Butinyà, Can Móra, Can Pujol i Mas Boscà.

La caiguda de l'Imperi romà va afectar tots els seus territoris i es va perdre el model clàssic d'estructura urbana. L'entrada a l'edat mitjana va estar marcada per les invasions dels pobles del nord i un descens en la població. Al segle VIII, la invasió dels àrabs va provocar que es resguardés de la línia del litoral i ocupés zones de l'interior, amagades de la costa, com la vall de Pomar, on s'aixecà el que ara es coneix com a castell de Gotmar.

L'art romànic deixà la seva empremta en les esglésies de Sant Pere de Reixac, del segle X, i Sant Cebrià de Tiana, del segle XII (ara església de la Verge de l'Alegria), les quals serviren per aglutinar la població.

Ja al segle xv, cal destacar les construccions dels ordes religiosos, com la dels jerònims amb Sant Jeroni de la Murtra i les ermites de Sant Climent, Sant Onofre i la Miranda, lloc d'estada de reis i, com diu la tradició, el lloc on fou rebut Cristòfor Colom quan va arribar del primer viatge a Amèrica. Els monjos jerònims també eren propietaris de la Torre dels Frares, que utilitzaven com a lloc de retir.

L'altre gran nucli religiós és la cartoixa de Montalegre, model de construcció d'un monestir cartoixa, ocupat pels monjos que exerciren el poder feudal a Santa Perpètua, Sant Fost i Martorelles.

Cap a final de l'edat mitjana, Barcelona es convertí en una ciutat pròspera en bona part gràcies al comerç. La zona de la serralada —llavors coberta de boscos i amb gran quantitat d'animals per a la cacera— es va convertir en un lloc adient perquè nobles i comerciants hi fessin estades. Compraren masies o bé en construïren de noves. Es tractava de finques de grans dimensions amb terres de conreu i boscos. Les edificacions fruit d'aquesta època són cases magnífiques, com la Torre Codina (documentada des del segle xiii), Can Miravitges (documentada des del segle xi), Torribera (documentada des del segle xv).

Entre les cases feudals i castells, cal esmentar la Torre Pallaresa, amb títol de castell concedit per Carles I i una de les joies de la zona, envoltada de jardins i amb una elegant disposició a la façana i a l'interior. Una altra construcció destacable és el castell de Gotmar, on el pas del temps es reflecteix en l'edifici mateix, un bon exemple de palau/residència.

Ja al segle xx, el territori fou de nou descobert pels barcelonins, que hi anaren a estiuajar. A la zona de la serralada que correspon a Montcada i Reixac, aprofitant la nova carretera i els primers cotxes de les famílies burgeses de Barcelona, s'aixecaren cases per passar-hi els estius. Hi anaren atrets per boscos frescos, bonics paratges, fonts

i possibilitats de cacera. En són testimoni Can Valentí, Can Miralpeix (Torre Oriol), Can Bonet i Can Toi.

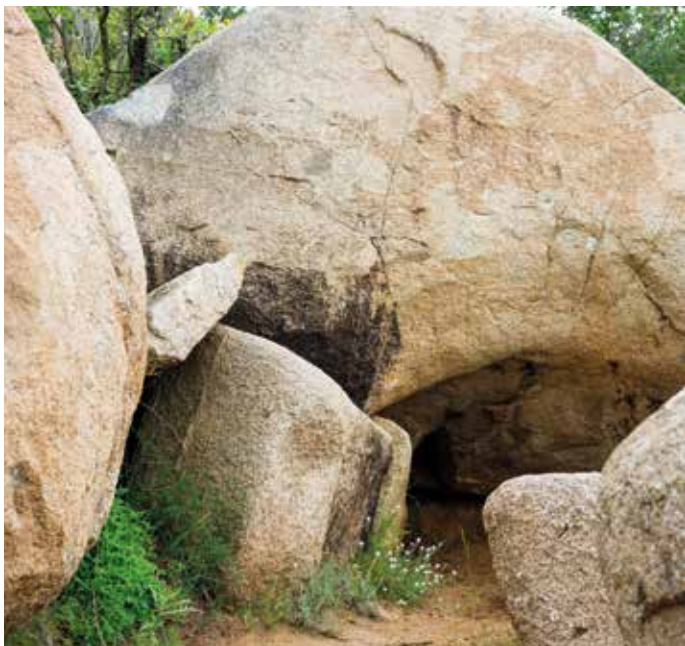
Petites masies escampades al llarg del territori completen la imatge d'un espai, habitat des d'antic per homes de totes les classes socials.

© Hugo Lorient

Cova d'en Genís

(s. XIII aC)

© Hugo Lorient

Localització

Situat al nord-est del municipi i al vessant sud-oest del turó del Pollo, a 230 metres d'altitud. Concretament és en una zona de matolls i esbarzers del cim on s'ubica l'ermita de Sant Climent, sobre el Recinte Torribera, a 500 metres del puig Castellar.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 141 i GR 92.

Coordenades

41°28'10.7"N - 2°12'44.7"E

Descripció

Sepulcre conegut amb el nom del seu descobridor, Genís Ibáñez.

Aquest element arqueològic, constituït per un gran bloc de granit que descansa en altres blocs més petits, forma una cavitat o cova de 3 metres d'ample per 2,50 metres d'alçària. En total, són set roques que formen, a la part davantera, una cavitat que es devia prolongar en un corredor, com sembla desprendre's de l'existència de dues pedres en posició paral·lela aixecades al davant de l'obertura de la cavitat.

La cova d'en Genís és un sepulcre de gran singularitat per les seves característiques, així com per l'època a la qual pertany. És l'únic enterrament que es coneix del període del bronze al terme de Santa Coloma de Gramenet. Tot i que s'havia considerat una construcció megalítica, actualment es pensa que es tracta en realitat d'un dolmen de finals de l'edat del bronze (1200 anys aC).

Altres dades

Va ser descobert l'any 1955 per Genís Ibáñez i excavat pel Centre Excursionista Puigcastellar.

De les troballes fetes a l'interior de la cavitat destaquen una tibia humana, que es va desfer en extreure-la, i dos vasos de ceràmica, que formaven part de l'aixovar funerari. Posteriorment, el lloc va continuar sent utilitzat, segurament de forma esporàdica, ja que també s'han trobat fragments ceràmics i altres restes corresponents a èpoques posteriors.

Poblat Ibèric Puig Castellar

(s. v-vi aC)

© Hugo Lorient

Localització

El seu emplaçament al puig Castellar o turó del Pollo ens ofereix una panoràmica de la línia de la costa, la desembocadura del Besòs, el pla de Barcelona i el pas cap a l'interior, cap al Vallès.

Com s'hi arriba

Des de Santa Coloma de Gramenet, per la pista forestal que surt del carrer Menorca o pel torrent de les Bruixes (av. Ramon Berenguer IV). Des de la carretera BV-5011, de Badalona a Montcada i Reixac, pel trencant que segueix la urbanització Vallensana. SL-C 141, SL-C 147 i GR 92.

Coordenades

41°28'13.4"N - 2°12'24.6"E

Visites

Jaciment obert permanentment. Museu Torre Balldovina. Plaça de Pau Casals, s/n. Santa Coloma de Gramenet. Tel. 933 857 142. www.gramenet.cat/museu

Descripció

El poblat té forma el·líptica, amb una extensió aproximada de 5.000 m², i està envoltat per un mur de tancament o muralla. L'urbanisme s'adapta a les característiques del terreny, amb diferents carrers que donen accés a les cases i que permeten la circulació per l'interior del poblat. Les cases s'aixequen en terrasses que salven el desnivell del terreny i tenen un sòcol de pedra a la part baixa, sobre el qual es bastia la paret de tàpia o tovot. Els sostres, fets amb encanyissats coberts de fang, descansaven sobre bigues de fusta. Hi ha dos models de casa: les simples, d'una única habitació, i les complexes, més grans i amb una distribució interna formada per dues o tres habitacions.

S'han trobat objectes que demostren els usos i les funcions dels espais i les activitats que s'hi realitzaven, com ara l'emmagatzematge, el tissatge, la molta de gra o la metal·lúrgia.

Les excavacions han permès recuperar un gran nombre d'objectes que demostren la riquesa del jaciment, especialment la seva col·lecció d'eines de ferro. Bona part d'aquestes peces s'exposen al Museu Torre Balldovina.

Altres dades

El Puig Castellar pertanyia al poble dels laietans. Data de finals del s. v o principis del iv aC, i va estar habitat fins a finals del s. iii aC o principis del s. ii aC, quan va ser abandonat a causa de la Segona Guerra Púnica.

Va ser descobert l'any 1902 i excavat per Ferran de Sagarra, propietari dels terrenys (1904-1905), i més endavant per l'Institut d'Estudis Catalans (1922-1925) i pel Centre Excursionista Puigcastellar (1954-1958). A partir del 1997, el Museu Torre Balldovina va iniciar-hi noves actuacions arqueològiques i també museístiques que han continuat fins a l'actualitat.

Poblat ibèric del Turó d'en Boscà (s. IV aC)

© Hugo Lorient

Localització

Conegut com el turó del Mas Boscà, a uns 200 m d'altitud sobre el nivell del mar, està situat entre les rieres de Canyet i de Pomar; a la cara de mar, neix la coneguda riera de Matamoros.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 140.

Coordenades

41°28'17.0"N - 2°14'30.4"EE

Visites

Museu de Badalona. Tel. 933 841 750.
info@museudebadalona.cat

Descripció

Restes d'un poblat ibèric, conservades a la part alta del turó, sobre una cresta rocosa de granit. S'hi pot veure part de la muralla, feta amb grans carreus de pedra i altres de petits per acabar d'omplir, i dues torres de defensa (una de circular i una altra de rectangular). El poblat té una estructura de terrasses, amb cases de pedra i tovot i una altra d'excavada a la roca. En algunes cases s'observen sitges excavades a terra. També hi ha tres sitges fora muralla.

Per salvar el desnivell del terreny, van crear una estructura de terrasses, en les quals es van aixecar les construccions, i van fortificar el recinte amb una muralla potent que tenia diverses torres de defensa. L'organització social es basava en el reconeixement de l'autoritat d'un cap escollit entre les famílies del grup dominant.

Altres dades

Els ibers es van assentar al turó d'en Boscà (la situació estratègica del qual permetia controlar el territori circumdant i especialment el riu Besòs, que era l'enllaç entre la costa i l'interior) a la segona meitat del segle IV aC.

L'activitat econòmica se centrava en l'agricultura i, en menor mesura, en la ramaderia i la pesca. També es dedicaven a activitats artesanals (tèxtil, ceràmica i metal·lúrgia del ferro). Els ibers del turó es relacionaven amb altres poblats ibèrics, com el del puig Castellar i el del turó de les Maleses, que eren els més propers, i també van establir contactes comercials amb altres pobles, com els grecs d'Empúries i, després, els romans. El poblat del Turó d'en Boscà es va abandonar definitivament al segle I aC.

El coneixement del Turó d'en Boscà i la cultura dels ibers que hi vivien ha estat possible gràcies a les diverses excavacions arqueològiques que s'hi han dut a terme al llarg del segle XX, però una part del poblat es va malmetre a causa de l'explotació d'una pedrera, que es va tancar el 1970.

Poblat ibèric de les Maleses

(s. IV-III aC)

© Hugo Lorient

Localització

Està situat al cim de les Maleses (462 m), a la serra de la Malesa. En el turó confronten els termes municipals de Montcada i Reixac i Sant Fost de Campsentelles. S'assenta sobre un massís de granit força alterat. Per arribar-hi cal prendre, al coll de la Vallença, el camí cap al nord, davant el camí de Puig Castellar. Alguns trams inicials es conserven empedrats, ja que portaven a unes mines de coure i ferro, explotades fins al s. xx, que probablement ja ho eren en època ibèrica.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 149, SL-C 150 i GR 92.

Coordenades

41°29'37.1"N - 2°13'27.4"E

Visites

Per a visites guiades, consulteu el Museu de les Maleses. Montcada i Reixac

Descripció

Situat d'alt del turó del mateix nom, a 462 m sobre el nivell del mar, amb forts desnivells, el poblat adapta el seu urbanisme al relleu natural, amb un carrer central i cases en bateria als dos costats. Ocupa una extensió d'uns 3.300 m².

Les cases tenen diverses habitacions i generalment segueixen la planta rectangular. Els murs no es conserven a una alçària superior al metre i tenen una amplada d'entre 0,45 i 0,65 m. Les construccions són de pedra local, poc treballada i col·locada en sec. Les llars de foc, ben conservades, eren de forma circular i servien per cuinar, il·luminar i escalfar les habitacions. Tenien una obertura al sostre per a la sortida de fums i se n'ha trobat una amb una motllura tot al voltant.

Cal destacar la casa del cabdill, amb 18 estances; la casa del ferrer, amb els diferents elements per treballar el metall; la casa del moliner; la casa de l'aigua, amb una cisterna amb col·lector i un sistema de decantació de les aigües i l'espai obert, i l'hemicicle, amb l'àrea sacra i on també es feien reunions assembleàries.

Altres dades

La fase urbanística és dels segles IV-III aC i els nivells més antics corresponen a una fase preurbanística que podria ser anterior i que de moment no podem concretar.

Sembla que va estar ocupat fins als moments previs a la Segona Guerra Púnica (218-201 aC), en què fou abandonat. Diferents indicis fan suposar que es tracta d'un dels poblats ibèrics que va actuar de pont entre els poblats de la costa i de l'interior. Fou excavat per primera vegada l'any 1928 per la Secció Arqueològica de l'Agrupació Excursionista de Badalona.

Església de Sant Pere de Reixac (s. x)

© Hugo Lorient

Localització

D'alt d'un turó, i visible des de bona part de la contrada, hi ha el recinte de Sant Pere de Reixac.

Com s'hi arriba

Al peu de la carretera de la Roca, al km 9, comença el camí que porta cap a l'ermita de Reixac.

Coordenades

41°29'46.1"N - 2°12'22.8"E

Descripció

L'ermita de Sant Pere de Reixac és un símbol històric del municipi i un dels elements més antics i més ben conservats del patrimoni cultural local.

El temple té dues naus paral·leles orientades de llevant a ponent. La més gran, coberta amb volta de canó i capçada per un absis rectangular del segle XII, comunica amb la lateral mitjançant dos arcs rebaixats. L'absis, amb planta de ferradura, corona la nau lateral i revela la part més antiga de la construcció, del segle X. La porta d'entrada és d'arc de mig punt, dovellada i adornada per una motllura. L'esperit del romànic inicial es fa palès en l'expressió volumètrica externa dels espais interns o en el gruix dels paraments.

Campanar Adossat a la nau principal, la base s'emprava com a sagristia. És de planta quadrada que es converteix en octogonal. Té quatre obertures d'arc de mig punt. La seva construcció correspon als segles XI-XII, tot i que a la base queden restes d'una construcció anterior.

Cementiri Situat al costat del campanar. La reixa d'entrada té influències gòtiques.

Casa de religioses Adossada a l'església. Està adornada amb una finestra gòtica.

Assentament medieval de Reixac Al turó del Valent, apareixen restes de paviment de les habitacions al tall del camí, que semblen del nucli medieval de Pasturans.

Altres dades

Va ser bastida durant el segle X pels pagesos que habitaven les valls interiors de la serralada de Marina. L'ermita de Reixac es va consagrar l'any 1048, tot i que ja apareixia documentada el 976. El poble i l'antiga parròquia de Sant Pere de Reixac, documentada al s. X (963), van pertànyer als monestirs de Sant Jeroni de la Murtra i de Sant Cugat del Vallès fins al s. XVIII.

El 1652, durant la Guerra dels Segadors, els terços del comte-duc d'Olivares van cremar l'església. Les restauracions del 1676 van respectar poc el romànic original.

Torre Pallaresa

(s. xi)

© Hugo Lorient

Localització

Situada al nord-est del terme municipal de Santa Coloma de Gramenet, en una zona boscosa al peu de la serralada de Marina, a prop del monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

Com s'hi arriba

Des de Santa Coloma de Gramenet, pel carrer de Santa Eulàlia.

Coordenades

41°27'48.4"N - 2°13'05.6"E

Visites

No està oberta al públic. Per a més informació contacteu amb el Museu Torre Balldovina. Plaça de Pau Casals, s/n. 08922 Santa Coloma de Gramenet. Tel. 93 385 71 42. museutorreballdovina@gramenet.cat www.gramenet.cat/museu

Descripció

Casa residencial, amb un cos central rectangular de planta baixa i dos pisos, que té adossat a banda i banda dues torres de planta quadrada. Les dependències del conjunt s'ordenen al voltant d'un petit pati central.

La façana presenta elements característics de les diferents èpoques d'ampliació. Ornamentalment, combina finestral i motlluratge gòtics amb nombrosos detalls renaixentistes: bustos, medallons, llindes de pedra treballades, grotescos, motius florals, motlures i mènsules, relleus a les finestres, etc. Destaca la porta principal, coronada amb frontó i emmarcada per dues pilastres amb capitell de tipus corinti, amb un timpà amb l'escut dels Cardona al centre. En dues de les finestres de la torre hi ha esculpits els retrats de Carles V i Isabel de Portugal. El pati central té unes escales que puguen a la planta noble, d'estil renaixentista, que contrasten amb el pòrtic d'arcs apuntats d'estil gòtic.

A la planta noble, destaquen sis medallons de marbre de gran qualitat tècnica i aparença totalment clàssica i, entremig, el relleu de sant Miquel arcàngel, del segle xv.

El casal presenta un conjunt de cobertes inclinades a quatre aigües que evacuen des dels careners paral·lels al pati. El resultat és una coberta heterogènia que denota els diferents creixements de l'edifici al llarg de la història.

Altres dades

Té el seu origen en l'antic mas de Carcerenya (s. xi), una propietat agrícola medieval que pren el nom de la vall on es troba. A finals del segle xiv, fou adquirit per la família Pallarès i el mas adquireix una funció clarament residencial, passa a ser una torre senyorial i es coneix com la Torre dels Pallarès. Posteriorment, va passar per diferents propietaris i va obtenir el títol de castell de Carcerenya.

La Torre Pallaresa és una obra insígnia de l'arquitectura catalana del segle xvi i un dels casals renaixentistes més importants de Catalunya. L'any 1931 va ser declarat Monument Historicoartístic d'Interès Nacional.

Can Miravitges

(s. xi)

© Hugo Lorient

Localització

Situada al barri de Pomar, a la carretera de Can Ruti, un camí a la dreta ens duu a aquesta casa situada en un costat del turó d'en Boscà. Està encarada a mar, com totes les cases de la zona.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 140.

Coordenades

41°28'28.9"N - 2°14'29.8"E

Visites

Museu de Badalona. Tel. 933 841 750.
info@museudebadalona.cat

Descripció

Masia de planta rectangular amb baixos, pis, golfes i llanterna quadrada. Té la coberta a quatre vessants. A la dreta hi ha adossada una capella amb cor i campanar d'espadanya, i a l'esquerra hi ha, annexa, la sala de cups, de dues plantes, que connecta amb una galeria de passeig amb arcades sustentada per un contrafort. Adossat, hi ha un altre edifici, actualment ocupat per l'Escola de Natura (que depèn de l'Ajuntament de Badalona). A la façana, decorada amb esgrafiats, destaca, centrada, la porta principal, i a les golfes, també centrat, l'escut i un rellotge de sol. Els terrenys pròxims estan sustentats per murs de contenció del segle XVIII, construïts per fer front al pendent del territori on s'emplaça la masia.

Altres dades

Es va edificar l'any 1002 com a casa de pagès. Al segle XIV mossèn Hug de Vilafranca la transformà en mas. A principi del segle XVIII, fou adquirida per Antoni Bellvitges i Costa, que li va donar nom i també hi feu reformes. Va tenir diversos propietaris fins que el 1870 Josep Oriol Doderó hi va instal·lar un laboratori de vins i licors. En aquella època la capella estava en perfectes condicions i hi havia la imatge d'un sant màrtir, mentre que a la casa es podien veure diversos retrats i mobles antics.

La masia ha quedat molt identificada amb la família Ros: Jaume Ros, que hi elaborava vi, i sobretot el pintor Antoni Ros i Güell, que hi va residir llargues temporades i que hi tenia l'estudi. L'última resident va ser la seva filla, Àgueda Ros Sarsal, que hi va viure fins que la va vendre a l'Ajuntament de Badalona el 1974. Aleshores es va traslladar a Barcelona, on va morir el 1993 sense haver fet testament, motiu pel qual part de les seves pertinences relacionades amb la casa van ser dipositades per la Generalitat de Catalunya al Museu de Badalona, que les va incorporar a la masia, on també hi ha una exposició permanent dedicada al seu pare. A principi dels anys 2000, es van fer importants obres de restauració a l'edifici.

Sant Jeroni de la Murtra

(s. XII)

© Hugo Lorient

Localització

A la zona de la serralada de Marina, a prop del serrat de les Ermites, en un paratge que forma una vall coneguda com la vall de Betlem o vall de Sant Jeroni.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 144 i GR 92.

Coordenades

41°28'12.0"N - 2°13'14.6"E

Visites

Museu de Badalona. Tel. 933 841 750.
info@museudebadalona.cat
Antic monestir. Tel. 933 951 911
info@lamurtra.cat

Descripció

És un monestir de dimensions considerables, en el qual destaquen els elements següents:

Claustre La planta inferior està coberta amb voltes de creueria amb les claus esculpides i mènsules al final de les nervadures, també esculpides. La part que dona al jardí presenta arcs apuntats sostinguts per columnes amb els capitells esculpits. La planta superior té la coberta embigada i arcs rebaixats.

Cuina Coberta per arcs diafragma de pedra i voltes de maó, conserva les piques de pedra i s'hi pot veure l'empremta d'on hi havia hagut la xemeneia. Disposava d'aigua corrent des del moment de la seva construcció (segle xv).

Refetor Sala coberta amb tres voltes de creueria amb les claus esculpides i decoració pictòrica, tant a les voltes com al mur del fons. Té una tribuna des d'on es llegien les Sagrades Escripures.

Església Molt afectada per l'incendi del 1835, només se'n conserva l'absis, una paret lateral i tres capelles on es poden veure les tombes d'algunes famílies benefactores.

Campanar Torre de planta quadrada coberta amb una llanterna de maó.

Torre prioral Imponent torre de defensa, unida a l'edifici principal per un pont d'obra que en substitueix un de fusta.

Capella de Sant Sebastià Rematada per un coronament barroc, destaca la decoració de la porta amb medallons renaixentistes i dues motlures.

Altres dades

Quan es va fundar el 1416 amb el patrocini del mercader Bertran Nicolau, s'hi van establir set monjos que provenien de Sant Pere de Ribes, on havien creat el monestir de Sant Jeroni del Mont Olivet. A mitjan segle xv el monestir de la Murtra tenia una comunitat consolidada i s'hi celebrava culte públic. La construcció es va dur a terme gradualment,

sovint gràcies a les aportacions de personatges de la noblesa i la burgesia, i amb la protecció dels monarques Joan II, els Reis Catòlics (de qui es diu que hi van rebre Cristòfor Colom, tot i que no està documentat), l'emperador Carles V i Felip II, que van visitar el monestir amb certa freqüència i van fer donatius a la comunitat. Al llarg del segle xv, es van construir la capella del Sant Crist, el claustre, la capella de Sant Sebastià i el campanar. Durant el segle xvi, es va acabar la capella de Sant Miquel, es va construir el segon claustre o claustre de la infermeria i es va aixecar l'anomenada *obra nova o hostatgeria*. El 1592, per fer front a la pirateria, es va iniciar la construcció de la torre de defensa, que es va acabar de pujar el 1597 i es va cobrir el 1679. Al llarg del segle xvii es van fer diverses intervencions, sobretot decoratives, a l'església i al refetor. S'ha documentat el paper del monestir en diversos esdeveniments històrics: el 1640, durant la Guerra dels Segadors, va servir de refugi a deu o dotze capitans castellans; el 1714, durant la Guerra de Successió, va acollir diverses famílies de Badalona, i durant la Guerra del Francès, el 1808, va servir d'allotjament a les tropes de Milans del Bosch.

El 1835 l'edifici va ser incendiat i algunes parts, sobretot l'església i una ala del claustre, van quedar molt malmeses. Els monjos van haver de marxar i, amb les lleis de desamortització de Mendizábal, el monestir es va posar a la venda. Es va utilitzar com a colònia d'estiueig i alguns dels nous propietaris hi van fer noves intervencions. A partir de la dècada del 1930, es va començar a reivindicar com a monument històric. Després de la Guerra Civil —moment en què acollí refugiats—, el 1943, Josep M. Cuyàs va publicar un opuscle dedicat a Sant Jeroni i va iniciar una incansable labor per a la recuperació del monestir, que amb els anys seria secundada per diverses entitats cíviques fins que el 1972 l'Ajuntament de Badalona va sol·licitar al Ministeri d'Educació i Ciència que Sant Jeroni fos declarat monument històric i artístic, cosa que va tenir lloc el 1974.

© Hugo Lorient

La Conreria, seminari

(s. XIII)

© XPN

Localització

Situat al capdamunt de la muntanya, en un lloc amb vistes privilegiades, a la carretera de Badalona a Mollet.

Com s'hi arriba

Carretera B-500, km 6, Tiana.
Itinerari SL-C 145, SL-C 150 i GR 92.

Coordenades

41°29'31.3"N - 2°15'07.9"E

Descripció

Edifici de planta baixa i dos pisos, de grans dimensions, desenvolupat al voltant d'un claustre.

L'edifici original conté construccions modernes annexes que formen un nou pati interior. Parets de càrrega, arcs, voltes i embigats de fusta amb revoltos.

La façana principal és de composició simètrica amb el portal d'accés a l'eix.

Els brancals i dentells són de pedra vista. Les façanes laterals són més austeres i responen a una seqüència de finestres pràcticament sense elements decoratius.

La coberta és a dues vessants amb teula àrab.

El claustre de planta rectangular, amb arcs i pilars de maó a la planta baixa i galeria tancada en el primer pis, repeteix la mateixa seqüència de la planta baixa. La planta segona queda reculada i hi sobresurt el cos de l'església amb el campanar. Les voltes del claustre són d'aresta.

Altres dades

Va ser edificat sobre les restes d'un antic monestir de monges agustines fundat durant la primera meitat del s. XIII i traslladat el 1362 a Barcelona.

El 1399 s'hi va establir una comunitat d'ermitans.

La cartoixa de Vallparadís, de Terrassa, el va adquirir el 1415 i s'hi establiren els cartoixans fins a l'acabament de la construcció de la propera cartoixa de Montalegre, la qual quedà com a dependència fins a la desamortització.

A finals del s. XIX es convertí en hotel restaurant, després del 1942 (de fet, des del 1940) passà a ser seminari menor de la diòcesi de Barcelona. Actualment és propietat dels cartoixans, que el van tornar a adquirir cap al 1900, i funciona com a casa de colònies.

Església Mare de Déu de l'Alegria (s. XIII)

© Hugo Lorient

Localització

Situada a la part alta del municipi, en un petit promontori i per sobre de la riera d'en Font, està voltada de masies. Aquest nucli de població fou l'origen de la població de Tiana.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 96.

Coordenades

41°29'21.9"N - 2°16'17.5"E

Descripció

Petita església d'una sola nau, de planta rectangular, amb un absis també rectangular.

Teulada a dues vessants amb el carener perpendicular a la façana. Porta rectangular i centrada amb relació al carener amb llinda i dovelles de pedra. A sobre, una fornícula amb la imatge de la Mare de Déu sobre la qual hi ha una rosassa.

El campanar, de planta quadrada, s'aixeca a la part posterior dreta de l'edifici i té la base dintre de la mateixa església. Consta d'obertures ogivals. Està culminat amb merlets i una teulada a quatre vessants molt inclinades.

La façana principal, d'una absoluta simplicitat, fuig de l'estil gòtic. Les façanes laterals contenen poques obertures i combinen paredat vist i arrebossat. Les cantonades són de carreus.

Les façanes principal i sud estan envoltades per una terrassa elevada respecte al nivell del camí. El mur de contenció és de paredat. Una taula i bancs de pedra, una font i una plantació de xiprers conformen l'espai.

Altres dades

Les referències de l'existència de la parròquia de Sant Cebrià de Tiana es remunten a principi del segle XI. L'església actual fou consagrada l'any 1100.

Va ser ampliada i modificada al segle XVI i en segles posteriors.

Aquesta va ser l'església vella de Tiana, al voltant de la qual s'agruparen masies.

Amb la nova parròquia, al centre de la vila, va canviar el nom pel de Mare de Déu de l'Alegria, nom d'una advocació relacionada amb la cartoixa de Montalegre.

De la reforma de la façana, se'n conserva una dada constructiva.

Ermita de la Miranda

(s. XIII)

© Hugo Lorient

Localització

El jaciment està ubicat al vessant sud de la serra de les Ermites, entre les rieres de Can Zam i de Sant Jeroni.

Com s'hi arriba

Prop dels itineraris SL-C 144 i GR-92.

Coordenades

41°28'04.2"N - 2°13'10.6"E

Descripció

Diverses intervencions a la zona han posat al descobert restes ceràmiques d'època ibèrica que probablement es relacionen amb el poblat del Puig Castellar, molt proper. També s'hi han trobat restes d'època romana: paviments, ceràmiques de diversa tipologia, vidre, fusaioles i monedes, entre altres elements, que donen testimoni de la possible existència d'una vil·la.

Altres dades

Coneguda popularment com *la Miranda*, l'ermita s'anomenava del Sant Crist i forma part d'un conjunt que comprèn, també, les ermites de Sant Climent i de Sant Onofre. Va ser construïda pels monjos de Sant Jeroni per poder-s'hi retirar a fer vida eremítica.

Can Butinyà

(s. XIV)

© Hugo Lorient

Localització

Per anar-hi des de Santa Coloma de Gramenet, cal seguir el camí de Sant Jeroni de la Murtra. Queda situada a la dreta del torrent de Can Butinyà i al vessant esquerre de la serra de les Mosques d'Ase (125 m), sota el que es coneix com a turó de l'Espirai (125 m). La casa domina els camps de conreu, que van baixant en terrasses fins a l'anomenat camí dels Contrabandistes. La casa no està situada en el punt més alt de la muntanya, però sí prou amunt per poder dominar els terrenys del voltant.

Com s'hi arriba

Itineraris SL-C 144 i GR 92.

Coordenades

441°27'54.8"N - 2°13'18.1"E

Descripció

Masia amb aspecte de casa senyorial. Té la planta rectangular i es compon de baixos, pis i golfes amb la teulada a dues vessants.

La façana és simètrica a partir de l'eix central que dibuixa la porta principal, flanquejada per dues finestres gòtiques.

La planta noble s'ordena a partir d'un gran balcó central rectangular i dos balcons menors a banda i banda, i les golfes es coronen amb una galeria arquejada i un escut al mig.

El parament de la façana està recobert d'esgrafiats d'aspecte neoclàssic.

Cal destacar la torre de defensa que s'erigeix adossada al flanc dret de la masia i que connecta amb el mur de pedra que tanca la finca i enllaça amb la casa dels masovers, d'un pis i coberta a una vessant.

Al subsol de la casa hi ha documentat un hipogeu.

Altres dades

A l'entorn de la masia es van descobrir materials arqueològics de diferents èpoques: tallers de sílex de superfície, destrals de pedra polida, fons de cabana del bronze mitjà i de l'edat del ferro, ceràmiques i restes d'època romana que fan pensar en la possible existència d'una vil·la.

El mas com a tal s'esmenta en un document del segle XIV en què s'anomenava *Mas Canyet*. Al segle XV formava part de l'alou de Sant Martí de Poià o de la Murtra. Al segle XVI es documenta com a mas Rovira, anomenat així pel cognom dels propietaris. El 1717 Josep Rovira Guinart, pagès de Badalona, va vendre el mas a Felip Butinyà Modolell, doctor en dret, el qual, el 1727, va fer enderrocar l'edifici per construir-ne un altre, que és el que es coneix com a *Can Butinyà*. Al llarg del segle XIX, la propietat va quedar en mans de la mateixa família, identificada amb diversos cognoms, i al final d'aquell mateix segle, va ser adquirida per Joaquim Munells Masolívé.

El 1941 constaven com a propietaris els germans Francesc i Josep Sayol Busquets, pioners de la fotografia a Badalona, i el 1964, únicament Josep Sayol Busquets, persona molt vinculada al Centre Excursionista de Santa Coloma de Gramenet. Ell i la seva esposa, Elisa Reverter López, escultora de professió i que que va heretar la propietat de la casa, després de la mort de Sayol el 1968, hi tenien un petit museu amb materials arqueològics. Després de la mort d'Elisa Reverter, el 2009, la propietat va passar als seus hereus. La casa sempre s'ha utilitzat com a habitatge amb dependències agrícoles.

Diu la tradició que Cristòfor Colom fou rebut pels Reis Catòlics a Sant Jeroni de la Murtra i que, en el seu viatge al monestir, es va allotjar a Can Butinyà, però no s'ha trobat documentació que ho pugui provar.

Pel que fa a l'edifici, el 1964 s'hi va fer una intervenció de conservació i restauració: es va pintar la façana, es referen els esgrafiats i es va reconstruir la torre. Aleshores es van col·locar a la façana tres dates d'interès per a la casa: 1350, que és l'any del primer document en què consta l'existència del mas; 1793, data d'acabament de la façana corresponent al propietari Butinyà, i 1964, en referència a l'última intervenció.

© Hugo Lorient

Ermita de Sant Onofre

(s. xv)

© Hugo Lorient

Localització

Situada al cim del turó de Sant Climent (165 m), al serrat de les Ermites, llinda amb Montcada i Reixac. Es troba entre el torrent de la Font Santa i el pla del Campament o coll de les Ermites.

Com s'hi arriba

S'hi pot accedir per un camí que surt del coll de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet) i també pel Camí Vell a Montcada, Badalona. Prop del GR-92.

Coordenades

41°28'25.0"N - 2°13'01.7"E

Descripció

Petit edifici de planta rectangular d'una sola nau i amb un absis semicircular i coberta a dues vessants.

Al centre del carener es conserven restes del que devia ser una espadanya. L'edifici està construït amb pedra vista, sense arrebossar, amb blocs de granit a les cantonades. La porta, feta amb dovelles del mateix granit gris, és d'arc de mig punt i té la pedra central caiguda en relació amb les altres. Per accedir a la porta, cal pujar un petit tram de graons de planta semicircular.

Té una finestra a la façana, damunt la porta, decorada amb el bust de dos àngels cantant, i una altra finestra a l'absis, que il·lumina l'altar. Al costat hi ha un monòlit amb una placa del Centre Excursionista.

Altres dades

Forma part d'un conjunt que comprèn, també, les ermites de Sant Climent i del Sant Crist o la Miranda (de la qual només queden ruïnes). Va ser construïda entre el 1498 i el 1501 pels monjos de Sant Jeroni per tal de poder-s'hi retirar a fer vida eremítica. Era costum que el dia 3 de maig, festa de la Santa Creu, els monjos hi pugessin per beneir, des d'allà, el terme de Badalona.

A prop de l'ermita es van instal·lar campaments durant la Guerra dels Segadors, la de Successió i la del Francès. En una de les dues primeres guerres va patir un saqueig i va perdre el retaule que tenia, i en l'última, va servir de caserna i d'hospital als homes de Milans del Bosch. El 1835, coincidint amb l'incendi del monestir de Sant Jeroni, Sant Onofre va ser incendiada i profanada, i posteriorment va servir de refugi a captaires, pastors i ramats. L'estat d'abandonament es va prolongar fins al 1954, any en què el Centre Excursionista de Badalona hi va celebrar la primera Festa de l'Arbre i va decidir emprendre la restauració de l'edifici i arranjar el camí que hi conduïa.

El 5 d'octubre del 1957, va tenir lloc la inauguració oficial de l'ermita restaurada.

Ca l'Alemany, vil·la romana

(s. xv)

© Hugo Lorient

Localització

Situada sota el turó de Montigalà, en una zona plana.

Com s'hi arriba

Des de Santa Coloma de Gramenet, seguint el camí de Sant Jeroni de la Murtra i, passat el turó de l'Espirai, agafant un camí a la dreta que condueix al conjunt, que queda a l'esquerra de la riera de Sant Jeroni. Des de Badalona, pel carrer de Sant Jeroni i seguint la riera del mateix nom. Itinerari SL-C 144.

Coordenades

41°27'54.7"N - 2°13'36.1"E

Descripció

Són les restes del que havia estat una gran masia, de la qual queden pocs murs en peu i cap superfície coberta.

Hi destaca la bassa quadrada i voltada d'una galeria d'arcs de mig punt fets amb totxana, que evidencia la importància del sistema d'aprofitament de l'aigua.

En aquest indret hi havia hagut una important vil·la romana, ben documentada per la troballa de nombroses restes.

Altres dades

Antigament s'havia anomenat *Mas Carcerenya*, però aquest nom ja no s'utilitzava al segle xv, quan formava part de l'alou de Sant Martí de Poià o de la Murtra, moment en què s'identificava com a *Mas Nadal*. El 1619 el va comprar Jeroni Alemany. L'escut de la seva família, que va mantenir la propietat de la casa fins almenys el 1941, es podia veure a la façana de la casa.

La masia va ser reformada al segle xviii, en què adquirí l'aspecte de casa senyorial. El baró de Maldà, Rafael d'Amat i de Cortada (1746-1818), també parla de la propietat, de la qual destaca el safareig sota les arcades i un rellotge de sol amb una campana pintada, i la data del 1747.

La casa va patir un saqueig durant la Guerra Civil, però després els mobles i els objectes que s'havien conservat van ser retornats als propietaris. Durant la dècada del 1960, va patir un altre saqueig i va quedar abandonada.

Cartoixa de Montalegre

(s. xv)

© Hugo Lorient

Localització

Accés per la carretera de Badalona a Mollet. S'hi accedeix per un camí de la propietat. Els terrenys de conreu estan encerclats per una tanca de pedra.

Com s'hi arriba

A prop dels itineraris SL-C 145 i GR 92. No és visitable.

Coordenades

41°29'17.7"N - 2°15'14.2"E

Descripció

És un conjunt d'edificis religiosos. Dirigí les obres de construcció del monestir Joan d'Enea, monjo de Portaceli, procurador i ecònom del 1424 al 1454. Algunes parts d'aquests edificis són:

Església D'estil gòtic d'una sola nau, alta i esvelta, sense decoracions. Només la porta està molt treballada. Nau coberta amb tres voltes de creueria ogivals. Doble cor: el dels pares i el dels germans.

Capelles Per a la missa *in privato*. D'una gran simplicitat, no mancades de bellesa.

Sala capitular Àmbit decisiu en la vida de la cartoixa. On es reconeixen les faltes, s'escolta la lectura sagrada i es delibera sobre les qüestions importants per a l'orde.

Refectori Lloc on els diumenges i festius dinen plegats mentre, coberts amb la caputxa i en silenci, escolten les lectures de la Bíblia.

Claustres Passadís cobert de forma quadrangular al voltant d'un pati, on s'obren les portes de les cel·les. N'hi ha tres, un de petit i dos de grans. El petit i més antic conté un pou. Dels altres dos més grans, l'un té el cementiri i un jardí, i l'altre una plantació d'oliveres. El primer claustre, finalitzat l'any 1448, té 19 cel·les i la Prioral. El segon claustre, de meitat del segle XVII, té 11 cel·les.

Cel·les Les cel·les dels cartoixans són independents i individuals, seguint l'ideal eremític de sant Bru. Són casetes on el monjo desenvolupa tota la vida. Resa, treballa, estudia, menja, dorm, passeja...

Priorat Cel·la del pare prior. És de dimensions més grans i conté, a més, la biblioteca de la cartoixa.

Obediències Són els llocs de treball on els germans, sota la direcció del pare procurador, desenvolupen la seva tasca.

Arxiu És un dels fons monàstics més rics de Catalunya. Iniciat l'any 1415, ha estat sempre molt ben cuidat.

Altres dades

La construcció es va allargar durant 50 anys. Posteriorment s'hi van dur a terme diferents ampliacions, que van finalitzar al s. XVIII. La comunitat estava formada per 26 pares, 18 germans i 50 criats. Es construeix l'hostatgeria a l'atri, i una part exterior a fora de la zona de clausura.

Van viure en pau fins que l'any 1808, amb la guerra dels francesos, van fugir a Mallorca. En tornar, van trobar la cartoixa saquejada. L'any 1820 es van dispersar i hi van tornar quatre anys més tard. Però amb la desamortització, l'any 1835, van haver de sortir i el convent va ser venut a un particular que s'hi va instal·lar.

L'edifici estava molt malmès, però als anys seixanta del segle XIX, la casa mare de Grenoble va comprar de nou la cartoixa. Es va reconstruir i una comunitat de cartoixans francesos s'hi va instal·lar l'any 1900.

Durant la Guerra Civil la van tornar a abandonar fins que hi van retornar l'any 1939.

© Hugo Lorient

Santa Coloma de Gramenet

Torribera

(Documentada des del s. xv)

© Parc pel Campus de l'Alimentació. Universitat de Barcelona

Localització

Situada dintre del Recinte Torribera, en una zona boscosa a la part baixa del vessant sud de la vall de Carcerenya, entre la riera de Can Calvet i la de Can Zam.

Com s'hi arriba

Carrer de Prat de la Riba. Santa Coloma de Gramenet. Itinerari SL-C 141.

Coordenades

41°27'45.5"N - 2°12'52.5"E

Descripció

Edifici rural aïllat que dona nom a tot el recinte, de planta baixa i dues plantes pis en forma de L, amb capella annexa a nivell de primer pis en forma de creu grega. Està situat a ponent, molt a prop de l'edifici de l'església i del pavelló convent.

Les façanes són bàsicament neoclàssiques, amb predomini del massís sobre el buit, fruit d'una ampliació del segle XVIII. Aquesta ampliació unificava les façanes de diferents èpoques amb una gran cornisa neoclàssica, encara que mantenia els quatre finestrals gòtics a la façana sud-oest. A l'interior, hi destaquen dues portes gòtiques que encara es conserven, com també les voltes originals del segle XVIII de la planta baixa. Un altre element remarcable de l'edifici és l'àmplia escala amb graons de pedra que condueix a la planta superior, on apareixen una magnífica encavallada de fusta i un lluernari octogonal.

Altres dades

L'edifici és medieval, amb un possible caràcter defensiu al seu origen.

Al segle XVIII els monjos de Sant Jeroni de la Murtra el van ampliar per necessitats de tipus agrícola.

L'any 1922 fou adquirit per la Mancomunitat de Catalunya per instal·lar-hi el sanatori mental. S'inaugurà l'octubre del 1930, amb l'ingrés de noranta malalts procedents de Sant Boi, i funcionà fins a l'any 1972, quan es va tancar a usos assistencials.

Actualment, l'edifici reformat és seu de la Facultat de Nutrició i Dietètica de la Universitat de Barcelona.

Torre dels Frares

(s. XVI)

© Hugo Lorient

Localització

A la part baixa del torrent de la Vallençana prop del riu Besòs.

Com s'hi arriba

Al peu de la carretera de la Roca, km 6,5. Al costat del torrent de la Vallençana de Montcada i Reixac.
Itinerari GR 92.

Coordenades

41°28'34.5"N - 2°11'41.4"E

Descripció

Era propietat del monestir de Sant Jeroni de la Murtra de Badalona i això n'explica la tipologia singular, entre conventual i agrícola: un edifici format per un cos davanter, dos laterals perpendiculars a l'anterior i dos patis. Elements constructius com els potents contraforts o l'aparell d'alguns panys de murs en remunten l'origen a l'alta edat mitjana, tot i que es documenta per primera vegada al segle XVI.

Els cossos es disposen al voltant d'un pati interior. El pis superior conserva una galeria de cel·les o habitacions petites amb festejadors d'un sol seient a les finestres. L'estructura del cos més antic recorda la d'un edifici religiós vinculat a una comunitat monacal. Diversos trets constructius reflecteixen reformes d'època moderna, com el balcó de la façana principal.

Edifici davanter De planta baixa i dos pisos, amb planta rectangular i coberta a quatre vessants. La porta d'entrada és dovellada i dona accés al pati del darrere. Al pis, centrat, un balcó i dues finestres rectangulars, una a cada banda, emmarcades amb carreus. Al segon pis, tres finestres petites.

Edificis laterals Dels dos edificis, de planta baixa i pis, només en queda un. Tenien funcions molt diferents: l'un, amb cel·les que es reconvertiren en habitatges, i l'altre, dedicat al bestiar.

Pati posterior S'hi entra per la porta principal. Envoltat pels edificis laterals i tancat per un mur, al centre s'hi conserva un pou. Unes escales exteriors accedien als edificis.

Pati del davant Amb dos portals, avui en mal estat. Les portes tenen unes petites teulades a dues vessants.

Altres dades

Actualment de propietat privada, coneguda també com torre de Montcada o Can Bastit. Era casa de repòs dels frares de Sant Jeroni de la Murtra. Els pagesos i parcers que conreaven terres i horts dels frares anaven a pagar-hi els delmes i tributs. Formava part de la vila de Timinum, poblament camperol d'origen altmedieval (s. X i XI).

Amb els Reis Catòlics fou centre inquisidor i en temps de la desamortització fou venuda a trossos.

Ermita de Sant Climent

(s. xvii)

© Hugo Lorient

Localització

Situada al cim del turó de Sant Climent (165 m), al serrat de les Ermites, llinda amb Montcada i Reixac.

Com s'hi arriba

Itinerari GR 92.

Coordenades

41°28'13.3"N - 2°12'50.7"E

Descripció

Petit edifici de planta rectangular amb un absis a la capçalera. A la façana destaca la porta, amb una llinda de fusta, una petita finestra a la part superior i el campanar d'espadanya integrat, actualment sense campana. Tot l'exterior és de pedra vista —peces irregulars i sense treballar— i no està cobert per cap mena d'arrebossat. Davant la porta es conserven les restes d'un pilar que pertanyia a un antic porxo.

Altres dades

Forma part d'un conjunt que comprèn, també, les ermites de Sant Onofre i del Sant Crist o la Miranda (de la qual només queden ruïnes). Els monjos del monestir de Sant Jeroni van decidir construir-la el 1615, però l'obra no es va fer fins al 1672. El monestir de Sant Jeroni havia patit una època de sequera i els frares, per posar-hi remei, van fer una advocació a Sant Climent i van determinar que li dedicarien una ermita. Abandonada des del 1835, aquesta ermita va ser objecte de restauració per part del Centre Excursionista de Badalona. Les obres es van portar a terme entre el 1977 i el 1980, any en què es va inaugurar. Posteriorment, però, l'ermita va ser saquejada en dues ocasions, i va caldre fer-hi arranjaments, que es van completar el 2002, any en què fins i tot s'hi va celebrar una missa el dia de sant Climent.

Aqüeducte de Dosrius

(s. XIX)

© Hugo Lorient

Localització

Naixia al municipi de Dosrius i travessava el sector meridional de la comarca del Maresme creuant els pobles més propers a la serralada Litoral: Argentona, Cabrera, Cabrils, Vilassar de Dalt, Premià de Dalt, Teià, Alella i Tiana. Després s'endinsava a la comarca del Barcelonès i s'allunyava lleugerament de la costa per passar per Badalona fins a Barcelona. Tenia 37 km des de la bifurcació d'Argentona fins als dipòsits de Barcelona. Travessava el riu Besòs i diverses rieres i torrents mitjançant sifons de fosa, sifons de ciment o aqüeductes.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 144

Coordenades

41°27'54.7"N - 2°13'36.1"E

Descripció

Part d'un aqüeducte construït en pedra i sostingut per set arcs de mig punt.

La conducció tenia 37 quilòmetres de longitud des de la bifurcació d'Argentona fins als dipòsits de Barcelona. En el trajecte, l'aqüeducte salvava el riu Besòs i la resta de rieres o torrents (Argentona, Agell, Cabrera, Cabrils, Vilassar, Premià, Teià, Alella, Tiana, Pomar, Canyet i Horta) eren travessats amb sifons de fosa, els més importants, amb sifons de ciment o aqüeductes o viaductes.

L'aqüeducte de Sant Jeroni pren el nom del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, un antic cenobi de l'orde dels jerònims fundat l'any 1416. Aquesta obra (barri de Canyet, Badalona) de set arcs de maons i pedra és una de les més ben conservades de la ruta.

Molt a prop d'aquest aqüeducte trobarem el de Ca l'Alemany, que no forma part de la conducció de Dosrius. És un aqüeducte de sis arcs de pedra i maons que duia l'aigua a la masia de Ca l'Alemany. El va construir l'empresa Palau, García y Compañía, que a mitjan segle XIX va iniciar la captació d'aigües subterrànies a la conca de Dosrius per conduir-les a Mataró.

Altres dades

Va ser construït a la segona meitat del segle XIX per l'empresa Palau, García y Compañía, després transformada en Aigües de Barcelona. La finalitat era, precisament, proveir d'aigua la ciutat de Barcelona, que havia crescut notablement amb la construcció de l'eixample.

Després de diverses dificultats econòmiques, una empresa constituïda a la ciutat belga de Lieja va adquirir les propietats i els drets de captació de l'empresa catalana i va impulsar una de les obres més importants a la comarca i transcendental per al subministrament d'aigua a Barcelona: la construcció de l'aqüeducte entre Dosrius i el poble de Sant Martí de Provençals, a tocar del barri de Gràcia i de la resta del pla de Barcelona, inclòs el naixent Eixample.

Cementiri del Còlera

(s. XIX)

© Hugo Lorient

Localització

A la part inferior del turó del Reig, sobre el coll de Montalegre, i separat de l'edifici de la Conreria per la carretera que duu a Sant Fost de Campsentelles.

Com s'hi arriba

Itinerari SL-C 145 i GR 92

Coordenades

41°29'32.4"N - 2°15'18.6"E

Descripció

Un mur de poca alçària tanca un recinte on, a la banda que mira a mar, veiem les restes d'una porta de ferro.

Al centre hi ha una llosa rodona de dos metres de diàmetre i setanta quintals de pes, esculpida amb una gran creu al centre, envoltada per uns motius funeraris a més de la datació i el nom de la propietat.

Altres dades

L'any 1870 el barri barceloní de la Barceloneta es va veure afectat pel tifus ictiroide, conegut com a pesta groga.

En aquests dies, la Cartoixa i la Conreria feien el servei de colònia de refugiats procedents de la Barceloneta. Els morts per aquesta i altres causes comunes foren dipositats en aquest lloc.

La pedra del monument funerari, col·locat al centre, va ser gravada el 25 de maig del 1871 i finançada per l'Ajuntament de Barcelona.

Badalona

- ABRIL, Joan. «Tot ha passat avall», a *Revista de Badalona*, extra Nadal 1991.
- ABRIL, Joan. «Quatre masies desaparegudes», a *Revista de Badalona*, 15 de març del 1975.
- AYMAR RAGOLTA, Jaume. *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Diputació de Barcelona i Ajuntament de Badalona: 1993.
- BARRERA MEYA, Judit. *Canyet: un vell poble*. Badalona: Museu de Badalona i Ajuntament de Badalona, 2001.
- BEJARANO, J.C.; GRAS, I.; OJUEL, M. *Ros i Güell, el pintor que empaitava núvols*. Badalona: Museu de Badalona, 2004.
- Boletín de Información Municipal*, núm. 63, Badalona. 3r. trimestre del 1974.
- CASALS, Núria; PADRÓ, Jordi. *Història gràfica de Badalona, 1939-1975* (Vol. II). Badalona: Museu de Badalona, 1993.
- Centro Excursionista Badalona, 1955-1957*.
- CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Volum I. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1975.
- CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Volum III. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1977.
- CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Volum IV. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1978.
- CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona*. Volum V. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1977.
- CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Resumen histórico del Monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona, 1943 i 1972 (2a. edició).
- DÍAZ MARTÍ, Carles. «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», a *Carrer dels Arbres* (tercera època), núm. 13, 2002.
- DÍAZ MARTÍ, Carles; MOLINA CASTELLÀ, Anna. *Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història*. Badalona: Museu de Badalona, 2016.
- El feudalisme: Sant Jeroni de la Murtra*. Dossier didàctic. Museu de Badalona, 1987.
- FONT I CUSSÓ, Joaquim. *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, 1980.
- FONT I CUSSÓ, Joaquim. «San Onofre y su ermita de Poià», a *Revista de Badalona*, agost 1957.

- GOMIS, Joan. «L'ermita de Sant Climent», a *Revista de Badalona*, 2 de desembre del 1978.
- LEONART, M. «Ermites badalonines», a *Revista de Badalona*, 18 i 21 de desembre del 1990.
- «Masies i cases pairals de Badalona», a *Carrer dels Arbres*, núm. 24, abril del 1982.
- Món iber: Turó d'en Boscà*. Dossier didàctic. Badalona: Museu de Badalona, 1988.
- «Notas históricas de San Jerónimo de la Murtra. Las ermitas de San Onofre y San Clemente». Centro Excursionista de Badalona, desembre 1954.
- PADRÓS FORNAGUERA, Joan. «Masies Badalonines», a *Aubada*, núm. extraordinari, agost 1924.
- Pla especial de protecció del patrimoni històric, artístic, arqueològic, arquitectònic, paisatgístic, típic i tradicional de Badalona*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1980.
- PREVOSTI MONCLÚS, Marta. *Cronologia i poblament a l'àrea rural de Baetulo*. Badalona: Museu de Badalona, 1981.
- Puig Castellar (Segunda época)*. *Boletín de Estudios del Centro Excursionista*, núm. 8, segon semestre 1968 [Santa Coloma de Gramenet].
- RAMIS NIETO, Josep. *La ruta de l'aigua: recorregut per l'aqüeducte de Dosrius a Barcelona*. <adosrius.wordpress.com> [consulta: 26 de juliol del 2016].
- Segle XVIII. El camp: Can Miravitges*. Badalona: Museu de Badalona, 1987.
- SUÑOL I SAMPERE, Jaume. «L'ermita de Sant Onofre», a *Terra i Ànima*, núm. 2, juny-desembre 1979.
- SUÑOL I SAMPERE, Jaume. *L'art gòtic a Badalona. Les ermites de Betlem de Canyet. Sant Onofre, Sant Climent, La Miranda*. Mecanoscrit Centre Excursionista de Badalona, [2009].
- VILLARROYA, Joan (dir.). *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999.
- Web Inventari patrimoni arqueològic. Generalitat de Catalunya

Montcada i Reixac

- ALCÁZAR I PARERA, J. *L'origen del poblament de Montcada i Reixac. Els precedents medievals (segles X i XI)*.

Carta Arqueològica de la Generalitat de Catalunya. Montcada i Reixac: 1999

DURAN, M.; HUNTINGFORD, E.; DIEZ, J.J. *Montcada i Reixac i el seu entorn: itineraris històrics arqueològics.* 1987

DURAN, M.; HIDALGO, G. *et al.* Diversos articles a *Monte Catano*, revista del Museu Municipal Les Maleses, núm. 4, 6, 7, 10, 12, 15 i 16. Montcada i Reixac.

El romànic del Vallès. Localització de les esglésies de la comarca. Servei del Patrimoni Arquitectònic. Generalitat de Catalunya. Fitxes.

Inventari del Patrimoni Històric, Arquitectònic i Ambiental de Montcada i Reixac. Diputació de Barcelona. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local i Ajuntament de Montcada i Reixac.

Santa Coloma de Gramenet

ALMAGRO BASCH, Martín. *Carta arqueològica de España.* Barcelona.

Centre Excursionista Puigcastellar. Santa Coloma de Gramenet.

CUYÀS TOLOSA, Josep M. *Història de Badalona.* Volum V. Badalona: Arts Gràfiques Duran, 1979.

DURAN SANPERE, A. *La Torre Pallaresa. Historia de una masia señorial.* Barcelona: I.G. Martí i Marí, 1949.

FERRER, C.; RIGO, A. *Puig Castellar. Els ibers a Santa Coloma de Gramenet.* Santa Coloma de Gramenet: Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2003. Col·lecció Monografies Locals, 2.

Fitxes. Servei del Patrimoni Arquitectònic. Generalitat de Catalunya.

Inventario del Patrimonio Histórico, Arquitectónico y Ambiental de Montcada i Reixac. Diputació de Barcelona. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local i Ajuntament de Montcada i Reixac.

MONTAÑÉS, José Ángel. *Terra de Laietans.* Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya, Agència Catalana del Patrimoni Cultural i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2017. Col·lecció Històries Ibèriques.

PERICÀS, J.M.; BALAÑA, F. *Clínica Mental de la Diputación de Barcelona. Congreso des Médecins Aliénistes et Neurologistes de France et des Pays de langue française. XXXIII session:*

Barcelona, 21-26 maig 1929.

Pla especial de protecció del patrimoni (PEPPSC) de Santa Coloma de Gramenet (PU-158). Santa Coloma de Gramenet: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2009.

PREVOSTI, Marta. *Cronologia i poblament de l'àrea rural de Baetulo*. Badalona: Museu de Badalona, 1981.

Puig Castellar, Santa Coloma de Gramenet. Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona: 2007.

SAGUÉS, R. ; PÉREZ, R.; CLAPEROLS, J.M.; MARTÍNEZ, S. *Setanta-cinc anys d'assistència psiquiàtrica. De Clínica Mental a Centres Assistencials Dr. Emili Mira i López*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2005.

SANMARTÍ, J. et altri. *Els primers pobladors de Santa Coloma de Gramenet. Dels orígens al món romà*. Santa Coloma de Gramenet: Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 1992. Col·lecció Història de Santa Coloma de Gramenet, 1.

Tiana

Això és Tiana. Guia de la vila de Tiana. Ajuntament de Tiana. Diada de Sant Jordi, 1995.

BONET I GARÍ, L. *Les masies del Maresme*. Servei del Patrimoni Arquitectònic. Generalitat de Catalunya. Fitxes.

CANO BARRANCO, P. *Monografia historico-descriptiva de la cartuja de Montalegre*. Barcelona: 1921.

Catàleg del Patrimoni Arquitectònic i Ambiental. Tiana. Fitxes 37, 38, 39 i 43.

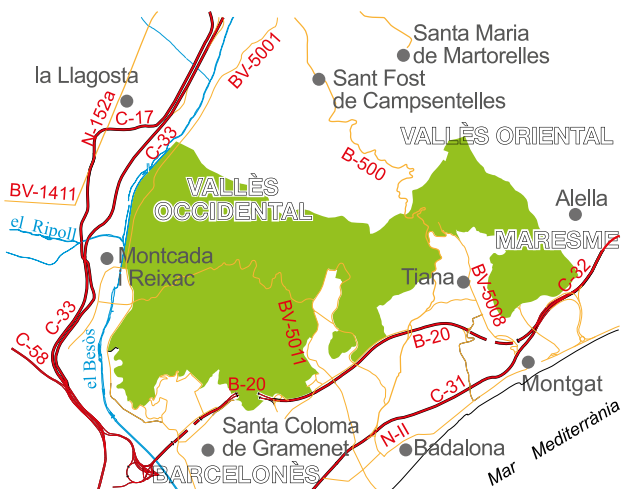
Gran Enciclopèdia Catalana.

La cartuja de Santa Maria de Montalegre. Compendio histórico. Barcelona: 1960.

La llamada del desierto. Los cartujos: Dialogos en Miraflores. Servei del Patrimoni Arquitectònic. Generalitat de Catalunya. Fitxes.

TOFFOLI CARBONELL, Josep M. *Història de l'Alegria d'ahir fins avui*. Ajuntament de Tiana, 2000.

Parc de la Serralada de Marina

Amb la col·laboració de:

Museu Municipal de Montcada i Reixac

Museu de Badalona

Museu Torrebaldovina de Santa Coloma de Gramenet

Ajuntament de Tiana

Parcs de Catalunya

Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona

Parc del Castell de Montesquiu, Espai Natural de les Guilleries-Savassona, Parc Natural del Montseny, Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc del Montnegre i el Corredor, Parc de la Serralada Litoral, Parc de la Serralada de Marina, Parc Natural de la Serra de Collserola, Parc Agrari del Baix Llobregat, Parc del Garraf, Parc d'Olèrdola, Parc del Foix.

**Diputació
Barcelona**

**Àrea de Territori
i Sostenibilitat**

Espais Naturals i Medi Ambient

Gerència de Serveis d'Espais Naturals

Comte d'Urgell, 187. 08036 Barcelona

Tel. 934 022 428

xarxaparc@ diba.cat · parc.s.diba.cat